

SEPTEMBER 2021

NUNANI TAMALAANI INUIT PISINNAATITAAFFIINUT PERIAATSINI SILAP PISSUSAANUT SULIASSAT

Silap pissusaata allanngoriartornerata unikaallatsinnissaanut naalagaaffiit inuit pisinnaatitaaffiitut akisussaasuunerat pillugu suliassanut siullernut Europami Inuit pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik ukiuni aggersuni isummertussaavoq. Naalagaaffiit Peqatigiit oqartussaasui ataatsimut isigalugu naliliipput, silap pissusaata allanngoriartorneranik akiuiniarnissaq naalagaaffiit inuit pisinnaatitaaffiisigut pisussaaffigigaat. Naalagaaffiit inuit pilersitaannik silap pissusaata allanngoriartorneranik akisussaaffeqarnerat pillugu nunani tamalaani inuit pisinnaatitaaffiini qanoq oqartoqarnersoq allakkiami matumani paasisaqarfigiuk.

Inuit pilersitaannik silap pissusaata allanngoriartornera piviusuusoq, nunarsuarmi annertuumik isumaqatigiiffiuvoq.¹ Silap pissusaata allanngoriartornera piitsuunerulersitsisussaasoq naligiinnginnerulersitsisussaasorlu, aammalu inunnut naleqqussarniapiloornerpaanut ajornartorsiornerpaasunut sunnertianerpaasunullu eqquisussaasoq naatsorsuutigineqarpoq. Assersuutigalugu qarsutsinerit aamma inissianik attaveqaasersuutinillu aseruinerit kiisalu aalisarnermit nunalerinermillu pissarsiassanik ajornerulersitsineq aningaasaqarnikkut inooqatigiinnikkullu annertuunik sunniuteqartussaapput, tamannalu ilaatigut aqqiagiinnginnernik, nuuttariaqarnernut, qimaasut amerliartornerannut, kaattoqarluni ajunaarnersuarnut aammalu nappaatit tuniluunnerannik malitseqarsinnaavoq.² **Tunngaviusumik inuit pisinnaatitaaffii** soorlu inuuneqarnissamut, peqqinnissamut, pigisanut, nammineq inuuneqarnermut, ilaqutariittut inuunermt, angerlarsimaffimmut aammalu naammattumik inuuniarnermi atugaqarnermut pisinnaatitaaffeqarneq, taamaalillutik silap pissusaata allanngoriartorneranit sunnerneqartussaapput.³

Nunat akimorlugit silap pissusaanut inatsisinut tamaginnut ilisarnaataasoq tassaavoq, aalajangersakkat innuttaasut ataasiakkaarlutik pisinnaatitaaffiini imaluunniit pisussaaffiit ataasiakkaatigullu suliniuteqarnerit suut naalakkersuisut naammassisarneraat aallartittassaneraallu piumasaqaatinik sukumiisunik

imaqartarnerisa qaqutigoornera. Inatsisit siunnerfinnik ataatsimik arlalinnilluunniit nunap anguniagaannik imaqarput, kisianni siunnerfiup taassuma suliaqarnermi qanoq anguneqarnissaa inatsisini aalajangersarneqarani.⁴ Taamaattumik eqqartuussivimmi suliaassani aalajangersakkat taama ersarinngitsigisut atorniarnissaat **nunami namminermi eqqartuussivimmi ajornakusoorpoq.**

1976-miilli nunat 100-t sinneqartut tunngaviusumik inatsisini avatangiisinut peqqinnartunut pisinnaatitaanerup illersorneqarnissaa akuerineqarnissaaalu atuutsilerpaat – Europami nunap amerlanerpaartaata tunngaviusumik inatsisiminni avatangiisinut aalajangersakkat atuutsilerpaat.⁵ Nunarsuaq tamakkerlugu innuttaasut kattuffiillu nunami namminermi eqqartuussivinni tunngaviusumik inatsisini qulakkiikkamik pisinnaatitaaffeqarnissartik aammalu inuit pisinnaatitaaffii piumasarisaleraat takussaajartuinnarpoq, pissutigalugu isumaqaramik naalakkersuisut suliniuteqarneri inuit pilersitaannik silap pissusaata allanngoriartornerata pakkersimaarnissaanut naammangitsut.⁶ Maannakkut suliaassat taakkua arlallit Europami Inuit pisinnaatitaaffiinut eqqartuussivimmut anngussimapput. Suliaassat siullermik pingaarnertullu inuuneqarnissamut pisinnaatitaaffeqarnermut aammalu nammineq inuuneqarnerup, ilaqutariittut inuuneqarnerup angerlarsimaffiullu ataqqineqarnissaanik pisinnaatitaaffeqarnermut tunngassuteqarput. Taamaattoq Inuit pisinnaatitaaffiinut eqqartuussiviup **silap pissusaata allanngoriartornera qitiutillugu** suli suliaassat arlaalluunniit naammassillugu suliarisimangilai aammalu eqqartuussivik inuit pisinnaatitaaffii aamma silap pissusaata allanngoriartornera pillugit apeqqummut qanoq isummissanersoq eqqoriaruminaappoq.

MAANNAKKUT INUIT PISINNAATITAAFFIINUT EQQARTUUSSIVIMMI SILAP PISSUSAANUT SULIASSAT

Parisimi isumaqatigiissutip naammassinissaanut naalagaaffiit 33-t naammattumik iliuuseqanngitsut, taamaattumillu naalagaaffiit Europami Inuit pisinnaatitaaffiit nunani tamalaani isumaqatigiissut malillugu pisussaaffimminnik naammassininngitsut, **Inuusuttut Portugalimeersut** 2020-mi septembarimi Europami Inuit pisinnaatitaaffiit eqqartuussivimmut naammagittaalliuutigaat.⁷

Napparsimalernissartik toqunissartiluu aarlerinaateqarnerulersimasoq, tassami utoqqaagamik kiarujussuarneranut tunngatillugu immikkut sunnersiasuugamik, **arnat utoqqaat Schweiz-imeersut** arlallit soqutigisaqatigiiffik peqatigalugu 2020-mi novembarimi eqqartuussivimmut naammagittaalliuutigaat.⁸

Silap pissusaata allanngoriartornerata malitsigisaanik kissakkiartuinnarnerani ersiutaasut ajorseriarsimasut, **angutip multipel sklerose-mik nappaateqartup Østrig-imeersup** 2021-mi martsimi eqqartuussivimmut naammagittaalliuutigaa.⁹

Ikummatissanit sillimmatinit nunap iluaneersunit pioreersunit aniatitsineq Norgep ikummatissiassamut missingersuutaannit annertunerugaluartoq, Norgemi oqartussat **uuliamik gassimillu qalluinissamut** akuersissummik tunniussimasut, **inuusuttut aamma soqutigisaqatigiiffiit Norgemeersut** 2021-mi juunimi naammagittaalliuutigaat.¹⁰

INUIT PISINNAATITAAFFIINUT EQQARTUUSSIVIUP NASSUIAARIAASIA AAMMA NASSUIAANERMINE TUNNGAVIGISAI

Europami Inuit pisinnaatitaaffiit nunani tamalaani isumaqatigiissut "**sakkussaasoq uummaarissoq**" taamaattumillu ullutsinni pissutsit eqqarsaatigalugit nassuiarneqartassasoq ("living instrument-doktrinen"), Europami Inuit pisinnaatitaaffiit eqqartuussiviup arlaleriarluni erseqqissartarpaa.¹¹ Taamaattumik eqqartuussiviup nunani tamalaani isumaqatigiissummi pisinnaatitaaffinnik nassuiaanera ineriartortuutuuvoo aammalu inuiaqatigiinni pissutsit ileqqullu aalajangiinerup nalaani naalagaaffinni atuuttut aallaavigalugit suliarineqartarluni. Eqqartuussiviup assersuutigalugu isiginiartarpaa naalagaaffinni nunami namminerme eqqartuussivinni periaatsini pitsaassusissanik ataatsimoorussanik peqarnerasoq, aammalu eqqartuussivinni periaasianni ineriartortitsineq malugineqarsinnaanersoq.¹²

Taamaattoq nunani tamalaani isumaqatigiisummi pisinnaatitaaffiit Inuit pisinnaatitaaffiit eqqartuussiviup qanoq ”uummaaritsigisumik” nassuiarsinnaanera killeqarpoq. Nunani tamalaani isumaqatigiisummi akuersarneqariingitsunik **nutaarluinnarnik pisinnaatitaaffeqalernermik** nassuiaaneq kinguneqarsinnaanngilaq, pisinnaatitaaffiit imaarutsillugit, imaluunniit nutaanik ilaatsinngiffiusunik imaluunniit pisinnaatitaaffinni unioqqutitsisumik inatsisitigut akuerisaasutut ittunik pilersitsisoqarsinnaanani.¹³ Assersuutigalugu 2019-imi eqqartuussiviup suliassap suliarinissaa itigartippaa, tassani sumiiffimmi oqaluttuarisaanikkut itsarnisaqarfiusumi kulturikkut soqutiginaatilimmi sapsuorinissamik pilersaaruteqarneq naammagittaalliutigineqarluni. Eqqartuussivik siusinnerusukkut kulturikkut kingornussamat pisinnaatitaanermut akuersaarsimanngilaq aammalumi oqaatigalugu naalagaaffiit akuerineqartut akornanni atituumik isumaqatigiittoqanngitsoq imaluunniit takussaasoqartanngitsoq, nunani tamalaani isumaqatigiissut aallaavigalugu kulturikkut kingornussanik illersuinissamat nunarsuarmi pisinnaatitaaffeqarnermut tapersiisinnaasunik.¹⁴

Eqqartuussiviup nassuiaanermi pisinnaatitaaffiup oqaasertai aallaavigaluarlugit, taassuma oqaatigaa pisinnaatitaaffiit allaaserineqartuunngitsut imaluunniit takorluuginarneqartuunngitsut, kisianni suliaqarnermi pisut sunniuteqarluartullu qulakkeerneqarnissaat nunani tamalaani isumaqatigiisummi siunertaasoq.¹⁵ Taamaattumik Europami Inuit pisinnaatitaaffiit eqqartuussiviup pisinnaatitaaffinni siunertaasut anersaavalu oqaatiginiarsarai. Tassalu nunani tamalaani isumaqatigiisummi aalajangersakkat tamatigut nassuiarneqartussaapput, taamaalilluni pisinnaatitaaffiit **pissusiviusuni sunniuteqarluartumillu illersorneqarnerat** pineqassalluni, taanna suliaqarnermi inuit pisinnaatitaaffiit illersuermik ajornerusumik kinguneqassappat, nassuiaaneq taamaanginnerarneqartussaalluni.¹⁶

Eqqartuussiviup nunani tamalaani isumaqatigiissut sapinngisamik **inuaat pisinnaatitaaffiini maleruagassanut tunngaviusunullu** allanut naapertuuttumik nassuiartarpaa, taamaalilluni nunani tamalaani isumaqatigiisummi aalajangersakkat imaqqanngitsumik taaneqartartumi nassuiarneqarsinnaassanatik. Nunani tamalaani isumaqatigiissutit allat aammalu eqqartuussiviit allat nassuiaanerisa ilanngunneqarnerat, assersuutigalugu nunani tamalaani takuneqartartut imaluunniit naalagaaffiit pisussaaffiisa paasinerannik takutitsisumik, Europami Inuit pisinnaatitaaffiit nunani tamalaani isumaqatigiissutip aalajangersimasumik nassuiarneqarneranut tapersiisumik atorneqarsinnaavoq.¹⁷ Eqqartuussivik suli suliassat arlaanniluunniit Parisimi isumaqatigiisummut imaluunniit Naalagaaffiit Peqatigiit Silap pissusaanut nunani tamalaani isumaqatigiissutaannut innersuussisimanngilaq.¹⁸

Europami Inuit pisinnaatitaaffiit eqqartuussivik siusinnerusukkut suleriaatsiminit pisortatigoortumik pissaaffilerneqanngilaq, kisianni taamaattoq aallaaviatigut inatsisitigut isumannaatsuutitsinissaq, naligiissitsineq takorlooruminassuserlu eqqarsaatigalugit taakkua malittarlugit. Eqqartuussiviup siusinnerusukkut suleriaaserisimasaminik atuinnginnissaanut pissutissaqarluartussaasoq, eqqartuussiviup oqaatigaa.¹⁹ Pissutissaalluortoq taamaattoq tassaasinnaavoq naalagaaffinni **inatsisitigut imaluunniit inuiaqatigiinni ineriartortoqarsimasoq.**²⁰

NASSUIAARIAATSIP AAMMA NASSUIAANERMUT TUNNGAVIUSUT SILAP PISSUSAANUT SULIASSANUT PINGAARUTEQARNERAT

Europami Inuit pisinnaatitaaffiit eqqartuussiviup nassuiaariaasia nassuiaanerminilu tunngavigisai nalorninartortaqrput takorlooruminaatsortaqarlutillu.²¹

Silap pissusaata peqqinnartuunissaanut pisinnaatitaaffeqarneq Europami Inuit pisinnaatitaaffiit nunani tamalaani isumaqatigiisummi ilanngullugu nassuiarneqartussaanginnera pillugu Europami siunnersuisoqatigiinni naalagaaffiit ilaasortaasut akornanni **isumaqatigiisutigineqannginnera**, Inuit pisinnaatitaaffiit eqqartuussiviup silap pissusaanut suliaasinik suliarinnittarnissaanut akerliuvoq. Assersuutigalugu Europami siunnersuisoqatigiinni Ministerit komitéata – Europami siunnersuisoqatigiinni politikikkut oqartussani qullersaasut – nunani tamalaani isumaqatigiisummi imaluunniit tapiliussami allattuiffimmi avatangiisit peqqinnartuunissaanut piujuartitsiviunissaannullu pisinnaatitaaffiup ilanngunneqarnissaa arlaleriarlutik itigartippaat.²² Tamatuma saniatigut eqqartuussivik pisinnaatitaaffimmut nutaarluinnarmut nassuiaasinnaangilaq, aammalu naalagaaffiit ilaasortaasut – maannamut – avatangiisinik piujuartitsinissamillu illersuinerup nukittorsarneqarnissaanut akerliujaannarneranni, silap pissusaanut peqqinnartumut nunarsuarmi pisinnaatitaaffeqarnerup akuersaarnissaanut, tamanna akerliuvoq.

Paarlattuanik Europami Inuit pisinnaatitaaffiit eqqartuussiviup silap pissusaanut sunniinerit pillugit naammagittaalliuutinik suliarinnittassasoq, **eqqartuussiviup ineriartortuurtumik nassuiaanerani** takuneqarsinnaavoq, tassami taakkua Europami Inuit pisinnaatitaaffiit nunani tamalaani isumaqatigiisummi pisinnaatitaaffinnut ilungersunartunik sunniuteqarnerlussinnaammata. Naalagaaffiit silap pissusaata allanngoriartornerata inuit pisinnaatitaaffiit sunniinissaanik pitsaaliuinissamut pissaaffeqarnerat, Europami nunami namminermit eqqartuussiviit arlallit - assigiinngitsumik annertussusilimmik - akuersaartareerpaat.²³ Tamatuma saniatigut Europami Inuit pisinnaatitaaffiit eqqartuussiviup nunani tamalaani tunngaviusumik pisinnaatitaaffiit sunniuteqarluartumik pissusiviusunilu

illersorneqarnissaat qulakkeertussaavai. Naalagaaffiit silap pissusaata allanngoriartorneranut tunngatillugu aalajangersimasunik pisussaaffeqartut, eqqartuussiviup akuersaaraa tamanna paasineqarsinnaassaaq, tassami innuttaasut pisinnaatitaaffii silap pissusaata allanngoriartorneranit sunnerneqarsinnaammata imaluunniit sunnerneqartareerlutik.

INUIT PISINNAATITAFFIINUT EQQARTUUSSIVIUP AVATANGIISINUT PINNGORTITAMULLU SULIASSANIK SULIARINNITTARNERA

Europami Inuit pisinnaatitaaffiinut nunani tamalaani isumaqatigiissut avatangiisit peqqinnartuunissaannut ersarissumik pisinnaatitaaffeqarnernik imaqqanngilaq. Taamaattoq avatangiisini ajoqusiinerit imaluunniit siunissami avatangiisinut ajoqusiinnaanerup imaluunniit pinngortitami ajunaarnersuaqarsinnaanerup aarlerinaateqarnera pissutigalugit nunani tamalaani pisinnaatitaaffinnik atuinerup **annikilliarortinneqarsinnaanera** eqqarsaatigalugu, Europami Inuit pisinnaatitaaffiinut eqqartuussiviup 1990-miilli ineriartortuurtumik nassuiaasarnermigut suleriaatsini ineriartortissimavaa. Suliassat taakkua silap pissusaanut suliassanut tunngatillugu nassuiaanermut tapertassatut annertuumik atorneqarsinnaapput. Pingaartumik suliassat inuuneqarnissamut aamma inuttut inuuneqarnissamut, ilaqutariittut inuunissamut angerlarsimaffimmullu pisinnaatitaaffeqarneq pillugu suliassani eqqartuussiviup avatangiisinut pinngortitamullu apeqqut aammalu naalagaaffiit pisussaaffeqarnerat nunani tamalaani isumaqatigiissummut ilanngullugu nassuiartarsimavaa. Aamma aalajangersakkat marluk taakkua nunami namminermit eqqartuussivinni aammalu Europami Inuit pisinnaatitaaffiinut eqqartuussivimmi silap pissusaanut naammagittaalliutini amerlanertigut **silap pissusaanut suliassani** patsisigineqartarsimapput.²⁴

Inuuneqarnissamut pisinnaatitaaffeqarneq

Inuuneqarnissamut pisinnaatitaaneq Europami Inuit pisinnaatitaaffiinut nunani tamalaani isumaqatigiissummi artikel 2-mi illersugaavoq, tassanilu pineqarput oqartussat toqqaannartumik toqusoqarneranut imaluunniit toqusoqarsinnaanerata aarlerinaateqarneranut akisussaasuullutik pisoqarneri, aammalu naalagaaffiit nammineerlutik suliaqartuusut iliussaannut imaluunniit iliuseqqannginnerannut pitsaaliuisimanatik imaluunniit illersuisimanatik pisoqarneri. Tamatumunnga pissutaavoq, naalagaaffiit inuunerit illersornissaannut pitsaasumik pisussaaffeqarnerat.²⁵ Pisussaaffeqarnerup ilaatigut atuunnerani naalagaaffik inatsisitigut allaffissornikkullu sinaakkutissanik, allat toqunerannik kinguneqartitsinissamik inunnut qunulersitsisussatut ilusilersugaasunik, atuutsitsilertussaavoq. Tamatuma kingunerisaanik aamma namminersortut pisortallu sullissiviinut, taakkua naleqquttunik iliussissanik atuutsitsilersinniarlugit, **maleruagassiisoqassaaq**.²⁶

Pingaartumik pinggortitami ajunaarnersuaqarneri pillugit suliassani, inuit inuunerannik annaasaqarfiusimasuni imaluunniit inuit inuunerannik annaasaqarnissamik aarlerinartorsiorfiusimasuni Europami Inuit pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik naliliisarsimavoq, naalagaaffiit inuunernik illersuinissamut pitsaasumik pisussaaffeqarnerat pissutigalugu artikel 2 atorpeqarsinnaasoq. Eqqartuussiviup assersuutigalugu koorujussuarnerit²⁷, marrarnik sisoortoqarneri²⁸ aamma metan-inik qaartoorujussuarnerit²⁹ pillugit suliassat suliarisarsimavai.

2004-mi suliassami 'Öneryıldız-ip suliakkiullugu Tyrkiet' eqqaavissuarmi **metaninik qaartorneq** inuit 39-it toqunerannik malitseqarpoq. Immikkut ittumik ilisimasallit nalunaarusiaat ajutoorneq ukiunik marlunnik sioqqullugu sumiiffimmi metaninik qaartoornissap navianaateqarnera pillugu oqartussat paasitippai. Oqartussat taamatut paasitinneqarnertik iliuseqarfigisimanngilaat. Europami Inuit pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik isumaqarpoq artikel 2 innarlerneqarsimasoq, tassami oqartussat ilisimasimavaat – imaluunniit ilisimasariaqaraluarlugu – inuit eqqaani najugaqartut inuunerisa navianartorsioartinneqarnerat **piviusumik annertuumillu aarlerinaateqartoq**. Taamaattumik naalagaaffiup toqusoqarnissaanik pitsaaliuinissamut pisussaaffini naammassisimanngilaa. Eqqaavissuup saniani najugaqarnerup navianaateqarnera pillugu oqartussat paasissutissiisimannginnerat aamma eqqartuussiviup isornartorsiorpaa.³⁰ Suliassami tassani takutinneqarpoq, navianartunik ingerlataqarluni suliaqartoq tassaagaluartoq suliffeqarfik namminersortoq – pisumi tassani eqqaavissuarmik ingerlatsineq – naalagaaffik aamma pisussaaffeqarsinnaasoq.³¹

Naalagaaffiup assersuutigalugu pinggortitami ajunaarnersuaqarnera pissutigalugu inuunernik annaasaqarnissamik pitsaaliuinissamik pisussaaffeqarnera, aarlerinaataasup pitsaaliornissaanut naalagaaffiup naleqquttumik atuutsiligassaatut naatsorsuutigisariaqartunik, aammalu naalagaaffiup piginnaatitaaffiisa iliuseqarnissamullu periarfissaqarfigisaasa iluanni, **suliniutinik** pitsaaliuisussanik atuutsitsilernissamut naalagaaffiup pisussaaffeqarneranik taamaallaat malitseqarpoq. Taamaattumik pisussaaffeqarneq nassuiarneqassaaq, taamaalilluni pisumi inuit aqussinnaasaasa avataanniittumi, naalagaaffik **ajornartumik naapertuutinngitsumillu nammagassinneqartussaananani**.³²

Suliassami 'Budayeva allallu suliakkiullugu Rusland' 2008-meersumi sakkortuumik **marrarnik sisoortoqarluni** pinggortitami ajunaarnersuaqarpoq, tassani Inuit pisinnaatitaaffiitut eqqartuussiviup Rusland, innuttaasut inuunerminnik annaasaqarsinnaanerit takorloorneqarsinnaasumik aarlerinaateqarnerani, sumiiffimmi illersuinerimik tigussaasumik, politikkinik ajornartoornermilu iliussissanik atuutsitsilersimannginneranut eqqartuuppa. Oqartussat

sisoortoqarsinnaanerata aarlerinaateqarnera pillugu arlaleriarlutik mianersoqquneqartarsimapput.³³

Naalagaaffiup avatangiisinut imaluunniit aningaasaqarnermut tunngasunik annertuunik unammilligassanik suliarinninneranut tunngatillugu eqqartuussiviup oqaatigaa, **aalajangiinissamut suliap ingerlanera** misissuinernik misissuataarinernillu naleqquttunik imaqaassasoq. Uppernarsaatit oqartussat avatangiisinut ajoqusiinnaasunik ingerlataqarnerup, aamma pisinnaatitaaffinnik eqquisussap, sunniutissaannik takorluuinissamut iluaqutaassapput, tassanngaaniillu mianerisassat imminnut akerleriittut nalilersorneqassallutik. Tassunga atatillugu pingaaruteqarpoq, misissuinerni misissuataarinernilu tamaginni inerniliussat **tamat takusinnaassagaat**, taamaalillutik allat aamma navianartut inuunermi atukkamik annertussusaannik nalilersuisinnaassallutik. Tamatuma saniatigut inuit ajoqusiussanik ingerlataqarnernit sunnerneqartut, soqutigisatik imaluunniit oqaaseqaatitik aalajangiinermut suliassap ingerlanerani naammattumik pingaartinneqarsimasut isumaqaratik pisoqartillugu, naalagaaffik nunami namminermi eqqartuussivimmut imaluunniit **naammagittaalliortarfimmu**t allamut suliakkiussinnaassavaat.³⁴

Namineq inuuneqarnissamut, ilaqutariittut inuunissamut angerlarsimaffimmullu pisinnaatitaaffeqarneq

Namineq inuuneqarnissamut, ilaqutariittut inuunissamut angerlarsimaffimmullu pisinnaatitaaffeqarneq Europami Inuit pisinnaatitaaffiinut nunani tamalaani isumaqatigiisummi artikel 8-mi illersugaavoq.

Europami Inuit pisinnaatitaaffiinut eqqartuussiviup erseqqissarpaa nunani tamalaani isumaqatigiisummi aalajangersakkat avatangiisinik nalinginnaasumik allanngutsaaliuisussatut ilusilersugaanngitsut. Siunertamut tassunga nunani tamalaani sakkussat allat aamma nunami namminermi inatsisit naleqqunnerpaajupput.³⁵ Taamaattumik ataasiakkaat assersuutigalugu mingutsitsineramik, pinngortitami ajunaarnersuaqarnernik, inuusutissarsiornermi nappaatinik imaluunniit naalagaaffiup politikkiisa imaluunniit suleriaaserisaasa sunniutigisaanik ajoquteqalernernik **toqqaannartumik ilungersunartumillu sunnerneqarsimallutik** suliassani, nunani tamalaani isumaqatigiisummi artikel 8 atuutissasoq eqqartuussiviup akuersaartarsimavaa. Tamanna assersuutigalugu najukkami **salisarfimmiit** tipi, nipiliorneq mingutsitsinerlu naammagittaalliutigineqarluni suliassami 'López Ostra suliakkiullugu Spanien' 1994-imeersumi takuneqarsinnaavoq. Eqqartuussiviup oqaatigaa avatangiisinut mingutsitsineq ataasiakkaat atugarissaarnerannut sunniinnaasoq aammalu taakkua angerlarsimaffimmini eqqissisimaarnissaat akornuserneqarsinnaasoq, aamma inuttut ilaqutariittullu inuunerannut sunniisumik – aamma mingutsitsineq peqqissutsimut ilungersunartumik navianartorsiortitsinngikkaluarpalluunniit. Suliami Europami Inuit pisinnaatitaaffiinut eqqartuussivik naliliivoq –

naalagaaffiup naliliisinaanera periarfissaqaraluartooq – spaniamiut oqartussaasuisa illoqarfimmi aningaasaqarnikkut soqutigisat eqqarsaatigineqarnissaasa aammalu naammagittaalliortut pisinnaatitaaffiisa eqqarsaatigineqarnissaasa imminnut naleqquttumik oqimaatigiissinnissaat eqqorsimangikkaat. Taamaattumik Spanien artikel 8-mik unioqqutitsisimasutut eqqartuunneqarpoq.³⁶ Naalagaaffiit Europami Inuit pisinnaatitaaffiit nunani tamalaani isumaqatigiisummi piumasaqaatit pisinnaatitaaffiillu qanoq naammassineqassanersut naliliinermi **naliliisinaanermik periarfissaqarnermik** taaneqartartumik periarfissaqarput, kisianni suliami tassani Spanien taamaakkaluartooq innuttaasut pisinnaatitaaffiit illersuinissamut naammattumik iliuuseqarsimangilaq.³⁷

Taamaattoq tamanna isumaqanngilaq nammineq inuuneqarnissamut, ilaqutariittut inuunissamut angerlarsimaffimmullu pisinnaatitaaffeqarneq avatangiisinut mingutsitsineq pillugu suliasani allani tamaginni atuutissasoq. Pisinnaatitaaffiit taakkua sunnernerlunneqarnerat, aalajangersakkami pineqartunut ilaanissamut, **ilungersunartutut isikkoqassapput**. Naliliineq assersuutigalugu annertuussusaa, sivissusaa, tarnikkut imaluunniit timikkut sunniuteqarnera imaluunniit nalinginnaasumik avatangiisitigut inissimaffia aallaavigalugu pisinnaavoq. Tamatuma kingunerisaanik artikel 8 malillugu sunniineq avatangiisini aarlerinaataasunut sanilliullugu pingaaruteqanngitsooq, illoqarfimmi nutaaliaasumi sumiluunniit inuunermut pissusissamisoortumik ilaasoq, naammagittaalliutigineqarsinnaanngilaq.³⁸

Suliniutissanik aalajangersimalluinnartunik naalagaaffiup Europami Inuit pisinnaatitaaffiit nunani tamalaani isumaqatigiisummi artikel 8-mi pitsaasumik pissusaaffeqarneranik naammassinnissamut aallartinneqartussanik, **peqqusinissaq**, Europami Inuit pisinnaatitaaffiit eqqartuussiviup suliasarinngilaa. Tamatuma saniatigut naalagaaffiit atituumik naliliisinaanassuseqarput.³⁹ Taamaattumik naalagaaffiit immikkuullarissunik avatangiisinut suliniutissanik akuersitinnissaannut eqqartuussivik atorneqarsinnaanngilaq.

Suliami 'Greenpeace e.V. allallu suliakkiullugu Tyskland' 2009-meersumi, Tysklandimi oqartussat biilit dieselitortut **pujoralannik** aniatitsinerisa annikillissinnissaanut immikkuullarissunik suliniutissanik atuutitsilersimanginnerannut naammagittaalliutit suliarineqarnissaa eqqartuussiviup itigartippaa. Eqqartuussiviup tassani erseqqissarpaa nunami namminerimi oqartussat najukkami pisariaqartitsinerimut aammalu pissutsinik nalilersuinissamut, nunani tamalaani eqqartuussivimmut sanilliullugu, naleqqunnerpaajusut. Avatangiisinut apeqqutit pisariusuupput, taamaattumik eqqartuussiviup atuuffia pingaartumik saniatigut pissusaalluni aammalu nunami namminerimi oqartussat suleriaasiannik nakkutiginnertut atuuttussaalluni.

Eqqartuussiviup suliame 2009-meersumi maluginiarpaa naalagaaffik Tyskland biilinit dieselitortunit pujoralannik aniatitsinerup annikillisinnissaanut suliniutissanik atuutsitsilersimasoq, aammalu suliniutissanik toqqaaneq naalagaaffiup naliliisinnaanerata iluaniittoq. Naammagittaalliortut naalagaaffiup ataasiakkaat soqutigisaannik aammalu inuiaqatigiit tamakkiisutut isigalugit oqimaaqatigiissaarisimanginneranut uppersaatinik imaluunniit tungavilersuutunik takutitsinnaasimangillat. Taamaattumik eqqartuussivik inernilivoq, nunani tamalaani isumaqatigiisummi artikel 8-p innarlerneqarsimanera takussutissaqanngitsaq.⁴⁰

Taamaalilluni naalagaaffik avatangiisinut sunniisinnaanerup, assersuutigalugu ataasiakkaat peqqissusaannut sunniinerlussinnaasup pitsaaliornissaanut **suliaqarluni iliuuseqarsimansoq**, taamaalillunilu pitsaasumik pisussaaffeqarnini kivissimaneraa, Europami Inuit pisinnaatitaaffiit eqqartuussiviup misissortarpaa. Aamma avatangiisinut sunniinerup sunniuteqarsimanera suli uppersarneqarsimanani pisoqartillugu, tamanna atuuppoq.

Suliame 'Tătar suliakkiullugu Rumænien' 2009-meersumi, najukkami kultisiorfimmit **mingutsitsineq** naammagittaalliortup astmaqarneranik ajornerulersitsisimasoq, uppersarneqarsinnaasimangilaq. Taamaattoq eqqartuussiviup oqaatigaa naammagittaalliortup peqqissusaanut atugarissaarneranullu pimoorussisumik piviusumillu aarlerinaateqarnerani, naalagaaffik aatsitassarsiorfimik ingerlatsinermi aarlerinaataasunik nalilersuinissamat aammalu ataasiakkaat assersuutigalugu peqqinnartumik illersugaasumillu avatangiiseqarnissamat pisinnaatitaaffeqarnerannik illersuinissamat iliuuseqarnissamat pisussaaffeqartoq. Tassalu **mianersuussinissamat tungaviusoq**.⁴¹ Tungaviusoq taanna naalagaaffiit – ilisimatuussutsikkut teknologiikkullu ilisimasanik soqannginnerani – suliniutissat sunniuteqarluartut annertussutsinullu naapertuuttut, ilungersunartumik iluarseqqinneqarsinnaanngitsumillu avatangiisini ajoqusiinissat aarlerinaateqarnerannik pitsaaliuisussat atuutsilernissaat kinguartissanngikkaat pillugu inassuteqaammik aamma imaqarpoq.⁴² Taamaattumik naalagaaffik suliffissuit ingerlataannut navianartunut aammalu ingerlatanut immikkut ittunut avatangiisinut peqqinnissamullu ajoqusiisartunut piginnaatitsissummik allagartaqarnerup, sanaartornerup, suliaqarnerup, isumannaallisaaanerup alapernaarsuinerullu maleruagassiiviginissaannut pisussaaffeqarpoq.⁴³ Tungaviusoq aallaqqaammut avatangiisit ineriartortitsinerlu pillugit Rio-mi nalunaarummit 1992-meersumeersuvoq, tassaniillutik naalagaaffiit ilaatigut mianersuussinermut tungaviusoq atorlugu piujuartitsisussamik ineriartortitsinermut qanoq qulakkeerisinnaanerannut tungaviusut 27-t, taamaalilluni nalornissuteqarneq avatangiisinut iluaqutaasumik kinguneqassalluni. Inuit pisinnaatitaaffiit eqqartuussiviup eqqartuussinerani aamma immikkut nalunaarut innersuussutigineqarpoq.⁴⁴

Suliani Europami Inuit pisinnaatitaaffiinut eqqartuussiviup avatangiisinut suliassani artikel 8-p innarlerneqarsimaneranik isumaqarfigisaanni, **nunami namminermi inatsisitigut periaatsinik** oqartussat naammassinnissimanginnerat amerlanertigut pissutaasarpoq.⁴⁵ Taamaattoq paarlattuanik nunami namminermi inatsisiter ingerlaannartumik naammassineqarneranni, imaanngilaq naalagaaffiup nunani tamalaani isumaqatigiissut naammassisimagaa, tassami Europami Inuit pisinnaatitaaffiinut eqqartuussivik malillugu nunami namminermi inatsisitik naammassinnineq, naalagaaffiup artikel 8-mut naapertuuttumik naleqquttumik oqimaaqatigiissitsisimaneranik naliliinermi ilaatinneqartussat amerlasuut taanna ilagiinnarmassuk.⁴⁶

NUNAT KILLEQARFII AKIMORLUGIT INUIT PISINNAATITAAFFIINUT SULIASSAT

Silap pissusaata allanngoriartornera naalagaaffimmut ataasiinnarmut killeqanngilaq, taamaattumillu Europami Inuit pisinnaatitaaffiinut eqqartuussivimmi silap pissusaata allanngoriartornera pillugu naammagittaalliummik suliarinnineq unammillernartortaqartarpoq. Naalagaaffiup iliuusai – imaluunniit iliuuseqarsimanginnera – nunap killeqarfiisa avataanni silap pissusaanut pingaaruteqartarpoq, taamaalillunilu naalagaaffimmi allami inuit pisinnaatitaaffiinut sunniisinnaalluni innarliisinnaallunilu.

Europami Inuit pisinnaatitaaffiinut nunani tamalaani isumaqatigiissummi artikel 1 malillugu naalagaaffiup taamaallaat inunnut sumiiffimmi, oqartussap suliaqarfigisaani – **inatsiseqarfittut** taaneqartartumi – najuuttunut nunani tamalaani isumaqatigiissummi pisinnaatitaaffinnik illersuinissaq qulakkeertussaavaa aammalu qulakkeersinnaallugu. Aallaaviatigut tamatumani naalagaaffiup akisussaaffeqarfia pineqarpoq, kisianni taamaattoq tassungaannaq killeqarani, tassami naalagaaffik aamma iliuutsinut naalagaaffiup akisussaaffeqarfiata avataanni iliuuserineqartunut imaluunniit sunniuteqartunut akisussaatinneqarsinnaammat – taamaattoq kingulliullugu taaneqartoq **immikkut illuinnartunik pisoqartillugu** taamaallaat atuulluni. Suliaqarnermi sakkutuut iliuuseqarneri imaluunniit inuit naalagaaffiup akisussaaffeqarfiata avataanniittut, kisianni naalagaaffiup naalakkersuiffigisaanniittut nakkutigisaanniittullu pillugit suliani tamanna pisarsimavoq.⁴⁷

Naalagaaffiit avatangiisinik pinngortitamillu killeqarfiit qaangerlugit sunniinermut akisussaaffeqarnerinut Europami Inuit pisinnaatitaaffiinut eqqartuussivik **suli ersarissumik isummersimangilaq**, taamaattumillu eqqartuussiviup silap pissusaata sunniinerinut tunngatillugu qanoq inississanersoq takorlooruminaappoq. Eqqartuussivik suliassani allatut ittuni inatsiseqarfimmut apeqqummut isummersimavoq. Erseqqissarneqassaaq suliassat taakkua imarisai

suliassanit avatangiisinut silallu pissusaanut sunniinernut tunngasunit annertuumik allaanerummata.

Suliami 'Ahunbay allallu suliakkiullugit Tyrkiet, Østrig aamma Tyskland' 2016-imeersumi, sumiiffimmi Tyrkiet-mut oqaluttuarisaanikkut ilisimatuussutsikkullu soqutiginaatilimmi sapsiornissap naammagittaalliuutigineqarnera Europami Inuit pisinnaatitaaffiit eqqartuussiviup itigartippaa. Tyrkiet saniatigut aamma Østrig aamma Tyskland naammagittaalliuutigineqarput, tassami suliffeqarfiit nunani taakkunanngaaneersut sanaartornermi peqataasussaammata. Taamaattoq nunat marluk taakkua inatsiseqarfigigaat eqqartuussiviup naliliinissaanut taakkua peqataanerat imminermini naammassimanngilaq.⁴⁸ Suliap taassuma aammalu siunissami silap pissusaanut suliassalertussat imminnut assersuunneqarsinnaanerit ilimanarsinnaavoq. Naalagaaffiit silap pissusaanut suliassaqaarfimmi **peqatigiinnertut** ittumik ilusiliisimapput isumaqatigiissuteqarsimallutillu, aammalu silap pissusaanut suliassani naalagaaffiit arlallit suliakkiunneqarneranni taamaalilluni naalagaaffiup ataatsip naammagittaallioqut pisinnaatitaaffiit aalajangersimasumik naammattumillu sunniuteqarnera uppersaruminaattussaalluni.

Europami Inuit pisinnaatitaaffiit eqqartuussivik suliqaarnermini avatangiisinut suliassaqaarfimmi nunat tamalaat nunani tamalaani isumaqatigiissutaannut isumaqatigiissutinullu – silap pissusaanut suliassaqaarfimmi nunani tamalaani isumaqatigiissutit isumaqatigiissuteqarnerillu assigalugit – killeqarfiit qaangerlugit ilaatitsiviusunut, nalinginnaasumik innersuussisarpoq.⁴⁹ Eqqartuussiviup aamma inatsiseqarfiusoq nalinginnaasumik nunani tamalaani inatsisini qanoq paasineqassanersoq isummorsornini ilannguttarpaa. Tamanna pissutigalugu, silap pissusaanut suliassani, naalagaaffiit **akimorlugit ataatsimoorlutillu** nunani tamalaani isumaqatigiissummi pisinnaatitaaffinnik piviusumik sunniuteqarluartumillu illersuiniarlutik, silap pissusaanut sunniinernik annikillitsinissamut akisussaasuullutik, immikkuullarilluinnartunik pisoqartoq, eqqartuussivik isumaqarsinnaavoq. Assersuutigalugu Naalagaaffiit Peqatigiit Silap pissusaanut nunani tamalaani isumaqatigiissummut aallarniutaasuni allassimavoq, naalagaaffiit inatsiseqarfirmik imaluunniit nakkutigisamik iluanni ingerlatassat naalagaaffinni allani imaluunniit inatsiseqarfirmik killeqarfiisa avataaniittuni sumiiffinni avatangiisinut ajoqusiinnginnissaat qulakkiissagaat.⁵⁰

Inuiaat pisinnaatitaaffiisa iluanni tunngavisoq atuullalereersimasoq aamma tassaavoq, naalagaaffiup **nunap akisussaaffeqarfiata naalagaaffiit allat ajoqusernissaannut atorneqannginnissaa** taassuma qulakkiissagaa. Tunngavisoq taamaattoq aamma killeqarfiit qaangerlugit avatangiisini mingutsitsinermut tunngatillugu atorneqarpoq, tassani naalagaaffiit arlaalluunniit nunap akisussaaffeqarfirmik nammineq imaluunniit allat akisussaaffeqarfiisa iluanni ajoqusiisumik sunniisumik atorneqarnissaanut pisinnaatitaanatik.⁵¹

Naalagaaffiit Peqatigiit nunani tamalaani eqqartuussiviata aammattaq erseqqissarparaa, iliutsit naalagaaffiup inatsiseqarfiani iliuserineqartut naalagaaffimmi allami annertuumik avatangiisinut ajoqusiinermik malitseqarnissaat pinngitsoortinniarlugu, naalagaaffik sakkussat atorreqarsinnaasut tamaasa atornissaannut pisussaaffeqartoq.⁵²

Naalagaaffiup iliუსai – imaluunniit iliutsit taassuma inatsiseqarfiani iliuserineqartut – naalagaaffimmi allami inuit pisinnaatitaaffiitut sunniinerlussimappata, Europami Inuit pisinnaatitaaffiitut nunani tamalaani isumaqatigiissut malillugu naalagaaffik akisussaasuusinnaasoq, Europami Inuit pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik naliliisimasooq suliaqarnermi takuneqartarpoq.⁵³ Taamaattoq suliani taakkunani naammagittaalliortup pisinnaatitaaffiisa sunnerneqarnerat aammalu naalagaaffik akisussaasuusooq imminnut **toqqaannartumik ingerlaannarlu attaveqartut**, nalinginnaasumik takuneqartarpoq. Taamaaqataalu silap pissusaata allanngoriartornera pillugu suliami uppersararuminaappoq: Silap pissusaa naalagaaffimmit ataatsimit imaluunniit killilimmik amerlassusilinnit taamaallaat sunnerneqartanngilaq, aammalu silap pissusaata allanngoriartornera ukiuni qulikkaani arlalinni iliuserineqartunik pissuteqarpoq. Eqqartuussiviup aamma iliutsip taassumalu immikkut nunamut akisussaaffeqarfimmut sunniutaasa imminnut **naammattumik atassuteqaratik** suliassat itigartittarsimavai.⁵⁴

Suleriaatsini nutaanerusuni naalagaaffiit ataatsimoorlutik – killeqarfiit akimorlugit – akisussaasuusinnaasut akuersarneqartarpoq, tamannalu Europami Inuit pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivimmi silap pissusaanut suliassanut sunniuteqarsinnaavoq. Killeqarfiit qaangerlugit pinerluuteqarsimasut pillugit suliassani eqqartuussiviup oqaatigaa, Europami Inuit pisinnaatitaaffiitut nunani tamalaani isumaqatigiissutip nassuiaanerani, nunani tamalaani isumaqatigiissutip inuit pisinnaatitaaffiit aammalu tunngaviusumik kiffaanngissuseqarnissamut pisinnaatitaaffinik **ataatsimoorluni atuutsitsinermut** atugassatut nunani tamalaani isumaqatigiissutaanerata mianerineqarnissaa, ilaatinneqassasoq. Taamatut ataatsimoornermut tunngassuteqarnera, pisuni aalajangersimasuni ataatsimoorluni inatsiseqarfiisa iluanni pisinnaatitaaffinik illersuinissamut iliuseqarnissamut naalagaaffiit pisussaaffeqarnerannik kinguneqarsinnaavoq. Naalagaaffiup ataatsip inatsiseqarfianni pinerluuteqarsimanerup sunniuteqarluartumik misissorneqarnerani naalagaaffiup allap akuutinnissaa pisariaqarsimappat, nunani tamalaani isumaqatigiissutip ataatsimoorussamik atuutsitsinissamut tunngasortaa, taamaalilluni naalagaaffiit suleqatigiinnissaannik kinguneqartussaavoq.⁵⁵

Tamatuma saniatigut aamma oqaatigineqassaaq, Europami Inuit pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik suliassani arlalinni Amerikami naalagaaffiit Inuit pisinnaatitaaffiitut eqqartuussiviata – Amerikami Inuit pisinnaatitaaffiitut

nunani tamalaani isumaqatigiisummut nakkutiginnittuusup – pisinnaatitaaffiit assigiinngitsut qanoq nassuiarsimanerai qissimigaarneqartarpoq.⁵⁶ Taamaattoq Europami Inuit pisinnaatitaaffiinut nunani tamalaani isumaqatigiisuttip paarlattuanik Amerikami Inuit pisinnaatitaaffiinut nunani tamalaani isumaqatigiisummut tapiliussatut allattuiffimmi aalajangersagaqarpoq, avatangiisit peqqinnartuunissaannut pisinnaatitaaffeqarneq ersarissumik ilaatinneqarluni – taaneqartarluni San Salvador-protokol.⁵⁷

2017-mi **Amerikami naalagaaffiit Inuit pisinnaatitaaffiinut eqqartuussiviat** naalagaaffiup akisussaaffeqarnera pillugu suliassaq pillugu ilitsersuutaasumik oqaaseqarpoq, taassuma attaveqaasersuutitut suliassaasa Caribien-imi imaani avatangiisinut annertooujussuarmik ajoqusiinnaanerit aarlerinaateqartoq. Eqqartuussiviup aallarniutaasumik erseqqissarpaa, avatangiisit peqqinnartuunissaannut pisinnaatitaaffeqarneq inuit pisinnaatitaaffigigaat, ataatsimoorussanik ataasiakkaanullu tunngasunik imaqarluni, annertoorsuarmik qularutigineqanngitsoq. Tamatuma kingorna eqqartuussiviup erseqqissarpaa Amerikami Inuit pisinnaatitaaffiinut nunani tamalaani isumaqatigiisut malillugu naalagaaffiup inatsiseqarfiisa iluanni iliuuseqarnernut imaluunniit iliuuseqannginnernut taamaallaat naalagaaffik akisussaasuugaluartoq, naalagaaffiup akisussaaffeqarfiata **naalagaaffinni allani imaluunniit sumiiffinni** naalagaaffiup nammineq killeqarfiisa avataanniittuni **annertooujussuarmik avatangiisinut ajoqusiinermik** malitseqartumik atorneqannginneranut akisussaasuunermik tamanna aamma kinguneqartoq. Naalagaaffiit aamma immikkut akisussaaffeqarfimmi ajoqusiinissap pitsaaliornissaanut, aammalu naalagaaffik ajoqusiisumik aammalu inuit pisinnaatitaaffiinik innarliinernik malitseqartumik iliuuseqarnernik imaluunniit iliuuseqannginnernik sunniuteqarluartumik nakkutiginnippat, naalagaaffiup inummut inatsiseqarfimmini atuutsitsinissaanut, akisussaaffeqarput.⁵⁸

Naalagaaffiit ataatsimoorlutik iliuuseqarnissamut pisussaaffeqartut aamma Europami Inuit pisinnaatitaaffiinut eqqartuussivik naliliisinnaavoq, pissutigalugu silap pissusaata allangoriartorneranik allangortinneqarsinnaanngitsumik, nunani tamalaani isumaqatigiisummi isumannaarneqartunik pisinnaatitaaffinnik sunniisinnaasumik, pitsaaliuinissamut sunniuteqarluartumik illersuisoqarnissaanut, ataatsimoorluni suliniuteqarnissaq pisariaqartoq. Tassunga atatillugu eqqartuussivik aamma **Naalagaaffiit Peqatigiit Inuiaat pisinnaatitaaffiinut ataatsimiititaliarsuanni** tunaartassarsinnaavoq, tassani naalagaaffiit nunani tamalaani unioqqutitsisumik iliuuseqarnernut akisussaaffeqarnerat pillugu aalajangersakkani aalajangersaasoqarmat, naalagaaffiit arlallit unioqqutitsisumik assigiimmik iliuuseqarnernut akisussaasuusimappata, naalagaaffinnut ataasiakkaanut tamaginnut akisussaatisoqarsinnaasoq.⁵⁹

KIKKUT SILAP PISSUSAATA ALLANNGORIARTORNERANIT AJOQUSERNEQARTUUSINNAAPPAT?

Inuit pisinnaatitaaffiinik innarliinermi pineqartuusinnaanissamut, Europami Inuit pisinnaatitaaffiinit nunani tamalaani isumaqatigiissummi artikel 34 malillugu piunasaqaatit aalajangersimasut naammassineqarsimasussaapput. Pingaernerpaatut aallaaviatigut naalagaaffiup iliuseqarnerinit imaluunniit iliuseqannginneranit toqqaannartumik aammalu inuttut **sunnerneqarsimasussaavoq**, aammalu taakkunannga **toqqaannartumik malittaasunik** ajornartorsiorsimassalluni imaluunniit ajornartorsiorsinnaasimassalluni. Tamanna isumaqarpoq, naammagittaalliorsinnaaneq tassaangitsoq inunnut allanut innarliineq kialuunniit naammagittaalliuutigisinnaallugu kikkulluunniit naammagittaalliorsinnaanerattut taaneqartartoq. Naammagittaalliortoq nammineerluni sunnerneqarsimassaaq aammalu sunniineq aalajangersimasumik annertussuseqassalluni.⁶⁰

Taamaattumik Europami Inuit pisinnaatitaaffiinit eqqartuussiviup immikkut nunani tamalaani isumaqatigiisuttip innarligaanera atuutsinnagu aammalu toqqaannartumik innarligaasoaarsimanani suliassaq nalinginnaasumik silap pissusaanik illersuinermit tunngassuteqartoq aallaaviatigut itigartittussaavaa. Taamaattumik aamma kattuffik nammineerluni innarliinermi innarligaasimangippat **kattuffiup** innarliisimaneraanerit Inuit pisinnaatitaaffiinit eqqartuussivimmu naammagittaalliuutigisinnaanngilai imaluunniit innarligaasimasoq sinnerlugu naammagittaalliorsinnaanani. Kattuffik innarligaasut aalajangersimasut pisinnaatitaaffiinik isumaginninnissamik siunertaqaraluarpuunniit, tamanna aamma atuuppoq. Taamaattoq pisinnaatitaallutillu pisusaatitaasut, ilanngullugit **peqatigiiffiit**, pissutsit ilaasortaminnut ataatsimut arlalinnuunniit tunngassuteqartut naammagittaalliuutigisinnaaneraat, nalorninartortaqaarneruvoq. Peqatigiiffiup ilaasortai naammattumik amerlassusillit innarliinermi toqqaannartumik kalluarneqarsimappata, peqatigiiffik naammagittaalliorsinnaasoq ilimanarpoq.⁶¹

Europami silap pissusaanut suliassanik suliakkiinermi unammilligassaq tassaavoq, silap pissusaata allanngoriartornera naalagaaffinnut arlalinnut tunngassuteqarsimappat, taamaallaat **siunissami innarliisinnaanerup** aarlerinaateqarneratut tamatuma takuneqarsinnaanera, tassani innarligaasumik aalajangersimasumik suli tikkuaasoaarsinnaanani. Inuit pisinnaatitaaffiinit eqqartuussiviup innarligaasoq ataasiakkaatigut naalagaaffiup iliuseqarnerinit imaluunniit iliuseqannginneranit sunnerneqarsimasoq pillugu suliassamik ingerlatsinissamut piunasaqaatai, naalagaaffiup ilaatigut gassinik silaannarmik kissatsitsisartunik annikillitsinissamut suliniuteqarnerannut naammagittaalliuutit eqqartuussivimmi suliarineqarnissaannut

akornusiisinnaavoq, tassami suliassat pingaartumik **ataatsimoorluni soqutigisat** aallaavigalugit pilertarmata.

Taamaattoq peqqissutsikkut aarlerinaataasut aatsaat **ukiut 20-niit 50-inut** qaangiuppata pilertussatut naatsorsuutigineqarlutik mingutsitsineq pillugu suliassani innarliinerit eqqartuussiviup sularisimagai aammalu innarliisoqarsimasoq isumaqarsimasoq takuneqartareerpoq, tassami eqqartuussiviup oqarnera malillugu – pisumi tassani – peqqinnissakkut aarlerinaataasut aamma nammineq inuuneqarnissamut, ilaqutariittut inuunissamut angerlarsimaffimmullu pisinnaatitaaffeqarneq imminnut qanittuaqqamik attuumassuteqarnersut aalajangiisuummat.⁶² Eqqartuussivimmi aamma **takorloorneqarsinnaasumik** siunissamilu avatangiisinut aarlerinaataasinnaasut pillugit naammagittaalliuutit allat sularineqartarput, naammagittaallioruq nammineerluni sunnerneqarnersooq apeqquserneqarani.⁶³ Taamaattumik Europami Inuit pisinnaatitaaffiinut eqqartuussiviup silap pissusaanut suliassani assingusumik periaaseqarnissaa ilimaginnginneqarsinnaanngilaq. Aamma silap pissusaata allanngoriartornerata maannangaaq nunarsuarmi sumiiffinni aalajangersimasuni – aamma Europami – inuit pisinnaatitaaffiinut sunniisimanera aammalu siunissami nunarsuarmi taamaattoqarnissaa ilimanaateqarluinnartoq **annertuumik ilisimaneqarpoq uppersaataissaqarlunilu**. Tamanna pissutigalugu inuit pisinnaatitaaffiinik innarliinissap takorluugaannartut aarlerinaateqarnera tassani pineqanngilaq.⁶⁴

Maannakkut Europami Inuit pisinnaatitaaffiinut eqqartuussivimmut præsidenti, Robert Spano, 2020-mi ukiaanerani oqaaseqarpoq, silap pissusaata allanngoriartornera pisussaaffiliisutut isikkulimmik inuit pisinnaatitaaffiini ileqqunik atuuttunik kinguneqarpat – inatsisitigut atuutsinneqarsinnaasunik – silap pissusaata allanngoriartornera paasiuminaatsuugaluartoq, ileqqut taakkua nassuiaatiginissaannut atornissaannullu eqqartuussisoq pisussaaffeqartoq. Taamaattoq pingortitap piujuartinnissaanut pisinnaatitaaffeqarneq Europami Inuit pisinnaatitaaffiinut nunani tamalaani isumaqatigiisummiinngimmat, naammagittaallioruq inuttut atugaanni pissusiviusuni akuliuttoqarsimasoq – aammalu taanna ilungersunartuusooq – nunani tamalaani isumaqatigiisummi nammineq inuuneqarnissamut ilaqutariittullu inuuneqarnissamut pisinnaatitaaffeqarnermi ilaatinneqarsinnaanissaanut - eqqartuussivimmut naammagittaalliuutini avatangiisinut tunngassuteqartuni uppersarneqarnissaa pisariaqarpoq. Aamma nunani tamalaani isumaqatigiisummi tamat naammagittaalliorsinnaanerak akuerineqanngilaq, aammalu inatsisit suleriaatsillu attuumassuteqartut kinaassuseqanngitsumik misissornissaat eqqartuussiviup nalinginnaasumik suliassarinnigilaa. Taamaattumik suliaqarnermi inatsisitigut pissutsit taakkua maannamut nassuiarneqartarnerat, silap pissusaata allanngoriartornera pillugu aqqiagiinngissuteqarnerni aalajangiinerit unammilligassaqtitsisussaapput.⁶⁵

NAAMMAGITTAALLIORTOQ KATTUFFIUPPAT IMALUUNNIIT PEQATIGIIFFIUPPAT

Unammilligassartaqartoq alla tassaavoq, ilaasortat nammineerlutik naammagittaalliorsinnaasimappata, eqqartuussiviup kattuffimmit imaluunniit peqatigiiffimmit naammagittaalliornerup suliarinissaa nalinginnaasumik itigartittaraa⁶⁶, silap pissusaanut suliaasaqarfimmi kattuffimmut imaluunniit peqatigiiffimmut ilaasortat taamaaliorinnaasut ilimagineqartariaqarmat. Taamaattoq oqaatigineqassaaq, aamma innarligaasumut taaguut **ineriartortuartumik nassuiarneqartarmat**, eqartumik, ingerlaannartumik allanngorarsinnaanngitsumillu nassuiarneqartussaananani atorineqartussaananilu, kisianni maannakut inuiaqatigiinni pissutsit eqqarsaatigalugit isiginiarneqartussaalluni.⁶⁷

Tamanna assersuutigalugu pivoq, amerlasuunik alapernaarsuineq pillugu suliasami 'Klass allallu suliakkiullugu Tyskland' 1978-imeersumi. Naammagittaalliorloq naalagaaffiup suliniuteqarneranut toqqaannartumik sunniisumut uppersarsaatiniq saqqummiussisinnaasimangilaq, tassami alapernaarsuinerimik suliniuteqarneq pissusissamisoornermini isertuussaammat. Taamaakkaluartoq Europami Inuit pisinnaatitaaffiitut eqqartuussiviup suliasap suliarinissaa toqqarpaa, tassami naalagaaffiit nunani tamalaani isumaqatigiisummi pisinnaatitaaffinnik malinninnissaannik nakkutiginninneq taamaangippat sunniuteqarluassanngimmat.⁶⁸ Amerlasuunik alapernaarsuineq pillugu suliasami allami, naammagittaalliorloq peqatigiiffiugaluartoq, naalagaaffiup iliuseqarneranit toqqaannartumik immikkullu sunnerneqarsimaneq uppersarsarsinnaanagu, eqqartuussiviup suliasaq aamma suliaraa. Tassani pineqarput inatsisit, assersuutigalugu oqarasuaatinik angallattakkanik neqerooruteqartunik internetsimillu ilisimatinneqaratik, atuisunik tamaginnik sunniisinnaasut. Taamaattumik eqqartuussivik nunani tamalaani isumaqatigiisummut naapertuuttumik inatsisitigut inissisimanermik **kinaassuseqartitsinani naliliivoq**, taanna malillugu naalagaaffiup iliuseqarnerisa imaluunniit iliuseqannginnerisa naammagittaalliorlumut sunniisinnaanerit aarlerinaateqartoq uppersarsateqarnissaq piumasaqaataanani.⁶⁹

Taamatut innarligaasumut taaguutip ineriartortuartumik nassuiarneqarnera aamma **avatangiisinik mingutsitsineq** annertunerusoq pillugu suliami takuneqarpoq. Europami Inuit pisinnaatitaaffiitut eqqartuussiviup naammagittaalliuutip suliarinissaa toqqarpaa aammalu oqaaseqarluni, taamatut aarlerinaateqarnera ataasiakkaanut aalajangersimasunullu tunngatillugu uppersarsarneqarsinnaanngikkaluartoq, mingutsitsinerup inunnut tassanga eqqugaasunut tamaginnut peqqissutsimut ajoqusiisinnaanera **ilimanaateqartoq** ilimagineqartariaqartoq.⁷⁰

Silap pissusaanut kattuffiit peqatigiiffiillu aamma eqqartuussinerup naapertuilluartuunissaa pillugu Europami Inuit pisinnaatitaaffiinut nunani tamalaani isumaqatigiisummi artikel 6 atorsinnaagaat ilimanarpoq. Aalajangersagaq siusinnerusukkut, ingerlatassanik tamat peqqissusaannik avatangiisinillu aarlerinartorsiortitsisunik suliaqarnissamut oqartussat akuersissuteqarnerinut unammillerniarluni, avatangiisinut suliassani atorneqartarsimavoq. Tamanna pisinnaavoq assersuutigalugu peqatigiiffik **avatangiisit aalajangiiffiqeqarneranni peqataanissamut pisinnaatitaasimappat** – aamma naammagittaalliornermut siunertaasoq tunngaviatigut nalinginnaasumik soqutiginninnermik tunngavilersorneqaraluarpalluunniit.⁷¹

Ataatsimoorlutik inissisimasut, soorlu peqatigiiffiit atorneqarnerat, ataasiakkaat inuiaqatigiinni nutaaliaasuni suliassani immikkut pisariussusilinni pisinnaatitaaffiminnik sunniuteqarluartumik illersuiniarsarisinnaanerminni **periaasissatuarisinnaagaat**, Europami Inuit pisinnaatitaaffiinut eqqartuussiviup aamma avatangiisinut suliassani akuerisarsimavaat. Taamaattumik eqqartuussiviup ilaatigut suliassami 'Gorraiz Lizarraga allallu suliakkiullugu Spanien' 2004-meersumi avatangiisinut peqatigiiffiup naammagittaalliuutaata suliarinissaa toqqarsimavaa, tassami taanna sapsuornissamut atatillugu ilaasortat inatsisitigut soqutigisaannik illersuinissamut immikkut pilersinneqarsimammat aammalu **ilaasortat** sapsuorluni suliassamit **toqqaannartumik sunnerneqartussaammata**. Eqqartuussiviup oqarnera malillugu qanoq pisoqaraluarpalluunniit innarligaasumut taaguutip nassuiarneqarnera annertuallaamik maleruagassanik malinninnerusussaammata, tamatumalu malitsigisaanik nunani tamalaani isumaqatigiisummi pisinnaatitaaffiit illersorneqarnissaat sunniuteqartussaananani takorluugaannaasussaallunilu. Eqqartuussinermi tassani eqqartuussiviup oqaatigaa, Europami nunat amerlanersaasa suliakkiinerit peqatigiiffinnit qaqqinneqartut akuerisaraat.⁷²

Tassalu ineriartortuurtumik nassuiaanerup kingunerisaanik Europami Inuit pisinnaatitaaffiinut eqqartuussivik naliliissaaq silap pissusaanut kattuffik imaluunniit peqatigiiffik, silap pissusaata immikkut illersornissaanut aammalu silap pissusaata allangoriartornerata malittaasunik sunniuteqarnissaata pinngitsoortinnissaanut pilersinneqartoq, nunani tamalaani isumaqatigiissutip unioqqutinneqarneranut **naammagittaalliorsinnaasoq**. Tassami inuit kikkut silap pissusaata allangoriartorneranit eqqorneqassanersoq eqqoriaruminaappoq. Silap pissusaanut suliniutissat imarisai sunniuteqarnerilu aamma annertoorujussuusinnaapput aammalu paasinninnissamut suliatigullu naliliinissamut **isumalluutini** annertuunik atuisariaqarsinnaalluni, tamannalu peqatigiiffiup qanoq pisoqaraluarpalluunniit iliuuseqarfiginissaanut piginnaaneqarfigineruaa.

Silap pissusaata allanngoriartornera tamatumalu inuit pisinnaatitaaffiit sunniutissai naatsorsuutigineqartut, killissat aalajangersimasut anguneqareerneranni, allanngortinneqarsinnaajunnaartarput. Taamaattumik innarligaasumut taaguutip aalajangersimavallaamik nassuiarneqarnera, Europami Inuit pisinnaatitaaffiit nunani tamalaani isumaqatigiisummi pisinnaatitaaffiit illersorneqarnerannik sunniuteqarluartumik nakkutiginninnermut ajoqutaasinnaavoq.

INUIT PISINNAATITAAFFIINUT EQQARTUUSSIVIUP SULERIAASIANI MALUGINIASSALLUGIT PINGAARUTEQARTUT

- Naalagaaffiup nammineq **inatsiseqarfiisa** iluanni innuttaasut pisinnaatitaaffii illersortussaavai. Taamaattoq naalagaaffiit sunniuteqarluartumik illersuinissamut ataatsimoorlutik akisussaasuusinnaasut, eqqartuussiviup suleriaatsimi nutaanerusumi akuersaarpaa.
- Europami Inuit pisinnaatitaaffiit nunani tamalaani isumaqatigiisut ataatsimut isigalugu avatangiisinik illersuinissamut ilusilersugaanngilaq. Taamaattumik naammagittaalliortoq aallaaviatigut avatangiisinik ajoqusiinermi **toqqaannartumik sunnerneqarsimassaaq**.
- Eqqartuussivik **suliniutissanik aalajangersimaqqissaartunik**, naalagaaffiup pisussaaffimminik naammassinninnissaminut aallartitassaannik, **peqqusisussaangilaq**.
- Avatangiisinut sunniinerit navianartuunissaasa ilungersunartuunissaasalu **aarlerinaateqarnera**, inuit pisinnaatitaaffiit unioqqutitsinerunissaanut naammattumik piviusuussaaq, annertuujussaaq, ilungersunassuseqassalluni takorlooruminartuussallunilu. Taamaattoq sunniineq peqqissutsimut ilungersunartumik aarlerinartorsititsisimassasoq piumasaqaataanngilaq.
- Avatangiisinut suliassani naalagaaffiup **naliliisinnaanerani**, inuit pisinnaatitaaffiit nunani tamalaani isumaqatigiisummi piumasaqaatit pisinnaatitaaffiillu qanoq naammassineqarnissaannik naliliinera aalajangersimasumik annertussuseqarsinnaavoq atituujusinnaallunilu. Eqqartuussiviup naalagaaffiup nunani tamalaani isumaqatigiisummik naammassinninneranik misiliinissaa taamaalilluni suliassani taamaattuni killeqarpoq.
- Naalagaaffiup inuunermik annasaqarnissamik pitsaaliuinissamut pisussaaffeqarnera, pisuni inuit nakkutigisinnaanngisaanni **nammaneqarsinnaanngitsumik naapertuutinngitsumilluunniit** naalagaaffimmut pisussaaffiliinngitsumik nassuiarneqassaaq.
- Naalagaaffiup pisussaaffeqarnerata atuunnerani ilaatigut inuuneqarnissamut pisinnaatitaaffeqarnerup illersornissaanut inatsisitigut allaffissornikkullu sinaakkutissat atuutsinneqalerput, ilanngullugu namminersortut pisortallu sullissiviisa ajoqusiisartunik ingerlataqarnerinut **maleruagassiineq**.

- Eqqartuussiviup inassutigaa naalagaaffiit avatangiisinik ajoqusiinerit ilungersunartut iluarseqqinneqarsinnaanngitsullu pitsaaliornissaannut suliniutissanik sunniuteqarluartunik annertoqqatigiissitsiviusunillu atuutsitsilernissaq **kinguartissanngikkaat**, ajoqusiinissap aarlerinaateqarnera ilisimaneqanngikkaluarpalluunniit.
- Inuit avatangiisinut ajoqusiisunik ingerlataqarnernit sunnerneqartut, naalagaaffiup iliuusaannut, aalajangiinerinut imaluunniit iliuuseqannginnerinut **naammagittaalliortarfimmut** saaffiginninnissamut periarfissaqassapput.

NAALAGAFFIIT PEQATIGIIT INUIT PISINNAATITAAFFIINUT PERIAASIANI SILAP PISSUSAANUT SULIASSAT

Naalagaaffiit Peqatigiit Inuit pisinnaatitaaffiinut nunani tamalaani isumaqatigiissutaanni silap pissusaanut aalajangersakkanik ersarissunik soqanngikkaluartoq, Naalagaaffiit Peqatigiinneersut silap pissusaani unammilligassat taakkualu inuit pisinnaatitaaffiinut arlalippassuarnut illersuinnermut pingaaruteqarnerat oqaaseqarfigisarpaat. Naalagaaffiit Peqatigiit Inuit pisinnaatitaaffiinut siunnersuisooqatigiivi aamma Naalagaaffiit Peqatigiit Inuit pisinnaatitaaffiinut Højkommissæriat assersuutigalugu oqaaseqarput, nunarsuarmi silap pissusaata allanngoriartorneratut annertussusilinnik inuit pisinnaatitaaffiinut navianartorsiortitsisunik nunarsuarmi takusaqartoqarsimanngisaannartoq.⁷³

Naalagaaffiit Peqatigiit Inuit pisinnaatitaaffiinut nunani tamalaani isumaqatigiissutai arlalippassuit tassunga atasumik komité-qarput, naalagaaffiit nunani tamalaani isumaqatigiissutinik ataasiakkaanik naammassinninnerannik alapernaarsuisunik. Inuit arlallit naalakkersuisumik silap pissusaata allanngoriartorneranut pitsaaliuinnermut annertunerusunik suliniutissanik atuutsitsilersinniarsarinerannut, komité-t naammagittaalliortarfiinik atuinissaq toqqartarpaat. Europami Inuit pisinnaatitaaffiinut eqqartuussiviup aalajangiisarnerata paarlattuanik, Naalagaaffiit Peqatigiit ataasiakkaatigut aalajangiineri naalagaaffimmut **inatsisitigut pisussaaffiliisangillat**.

2015-imi angutip manerassuarmi qeqertanit Kiribati-neersup ilaquttanilu **New Zealandip qimaaffiginissaanut** akuerineqannginnertik **Naalagaaffiit Peqatigiit Inuit pisinnaatitaaffiinut komitéanut** naammagittaalliuutigaa. Komitép Naalagaaffiit Peqatigiit Innuttaasutut Politikkikkullu pisinnaatitaaffiit pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissutaata malinneqarnerata nakkutiginissaa ilaatigut suliassaraa. Kiribati immap qaffakkiartorneranit navianartorsiortinneqarpoq, taamanikkut ilaatigut imermik minguitsumik, naatitassanik inissamillu atugassaqarnerup ajornakusuulersimaneranik tamanna malitseqalereersimalluni.

Taamaattumik qimaasutut itigartitaaneq angutip oqarnera malillugu Naalagaaffiit Peqatigiit Innuttaasutut Politikikkullu pisinnaatitaaffiit pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissutaanni artikel 6 malillugu inuuneqarnissamut pisinnaatitaaffeqarneranut unioqqutitsinerulluni.

Komitép 2020-mi januaarimi naammagittaalliuut itigartippaa, tassami New Zealandip angutip suliakkiissutaa sukumiisumik suliarisimammagu. Qimaasutut suliap ingerlaneranut atatillugu Newzealandimi oqartussat ilaatigut maluginiarsimavaat Kiribati-mi silap pissusaanut attuumassutilimmik aarlerinaataasunut suliniutissat illersuiffiusussat atuutsinniarneqaleruttortut, aammalu angutip inissisimanera Kiribati-mi innuttaasut allat inissisimanerannit allaanerunani. Kiribati naammagittaalliortup oqarnera malillugu aatsaat ukiut 10-niit 15-inut qaangiuppata najugassaajunnaartussaavoq. Komitép eqqumaffigeqquaa nunap nunanit tamalaaneersunit ikiorneqarluni innuttaminik illersuinissamut immaqalu nuutsinnissaannut iliuuseqarnissaanut suli piffissaqartoq. Inuit pisinnaatitaaffiit komité naliliivoq angutip qimaasutut qinnuteqaataa eqqortumik suliarineqarsimasoq, taamaattumillu artikel 6 unioqqutinneqarsimanngitsoq. Taamaattoq aamma Inuit pisinnaatitaaffiit komitép aalajangiinerani allassimavoq, inuk pineqartup nunaanut, silap pissusaata allangoriartornerata aamma pinngortitami ajunaarnersuaqarnerit inuit pisinnaatitaaffiit nalinginnaasunut aarlerinartorsiortitsivigisaanut, utertissallugu nuna aalajangerpat, tamanna inuit pisinnaatitaaffiit unioqqutitsinerusinnaasoq. Aarlerinaataasut aalajangersimasut pilernissaat sioqqullugu tamanna aamma atuuppoq.⁷⁴ Taamaattoq aalajangiineq taanna aallaavigalugu malunnarpoq, inuit pisinnaatitaaffiit sunniuteqarnissaata aarlerinaateqarnera **nalliulluinnalersuussasoq unitsinneqarsinnajunnaarsimassasorlu.**

2019-mi meeqqat 16-it nunanit assigiinngitsunit 12-ineersut **Argentina, Brasilien, Frankrig, Tyskland aamma Tyrkiet Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqanut komiteanut** naammagittaalliuutigaat. Naammagittaalliornermi pineqarpoq nunat **silap pissusaata ajornartorsiortitsineranik iliuuseqarfiginninnginnerat** Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissutaannik innarliinerusooq. Nunat naammagittaalliortut isumaat malillugu gassinik silaannarmik kissatsitsisartunik aniatitsineq naammattumik annikillissimangilaat aammalu nunarsuarmi mingutsitsisartut annersaat aniatitsinerminnik annikillisitseqqullugit kaammattorsimanagit. Meeqqat suliassaq nunami namminerme eqqartuussivinni misileqqaarsimangilaat.⁷⁵ Meeqqanut komité suli aalajangiinerminik saqqummiingilaq.

Piffissami 2008-2018-mi **Naalagaaffiit Peqatigiit Inuit pisinnaatitaaffiit periaatsinit** silap pissusaanut innersuussutit amerliartornerat takuneqarpoq. Pingaartumik Naalagaaffiit Peqatigiit Arnanut komitéa, Naalagaaffiit Peqatigiit

Aningaasaqarnikkut, Inooqatigiinnikkut Kulturikkullu Pisinnaatitaaffinnut Komité kiisalu Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqanut komiteata silap pissusaanut apeqqut qaqippaat. Ataatsimut isigalugu qeqertaaqqat naalagaaffiit aammalu nunai ineriartorfiunnginnerusut komiténiit silap pissusaanut attuumassutilimmik inassuteqaatinik tigusaqartartut ilimanaateqarnerpaajuvoq.⁷⁶ Arnanut komitép assersuutigalugu 2021-mi inassutigaa Danmarkki aamma Kalaallit Nunaat ilaatigut silap pissusaata allanngoriartornerata suaassutsimut tunngasutigut sunniuteqarnerinik misissuineramik suliaqassasut, ilanngullugu pingaartumik Kalaallit Nunaanni arnanut tunngatillugu.⁷⁷ Naalagaaffiit Peqatigiit Inuit pisinnaatitaaffiit siunnersuisooqatigiivini Nunarsuarmi Piffissakkaartumik naliliinermut atatillugu Naalagaaffiit Peqatigiit ilaasortai naalagaaffiit piffissami 2008-2018-imi naalagaaffinnut 114-inik inassuteqaateqarput. Malunnarpoq inuit pisinnaatitaaffiit periaatsimiittuunnaangitsut isumaqartut silap pissusaata allanngoriartornera inuit pisinnaatitaaffiit isigalugu qaqinneqarnissaat naleqquttoq. Taamaalilluni naalagaaffiit aamma pingaaruteqannginngitsumik taamaaliortarput. Aamma immikkut ittunik suleriaaseqarnernut ilaatillugu – tassa imaappoq Naalagaaffiit Peqatigiit immikkut ittumik nalunaarusiortartui aamma immikkut ilisimasallit arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsut – silap pissusaata allanngoriartorneranut ukkatarinninnerat annertusiartorpoq.⁷⁸

Aamma inuit pisinnaatitaaffiit avatangiisinullu **Naalagaaffiit Peqatigiit immikkut ittumik nalunaarusiortartui**, naalagaaffiit silap pissusaata allanngoriartorneranik pitsaaliuinerimmikkut, qanoq inuit pisinnaatitaaffiit pisussaaffimminnik naammassinnissinnaanerannut inassuteqaateqarput. Tassunga atatillugu naalagaaffiit qaqugukkut iliuuseqartariaqaraluarnerisut pingaarnertigut immikkoortut sisamat allattorneqarput. Naalagaaffiit immikkut ittumik nalunaarusiortartut malillugit imaaliussapput:

- 1) inuiaqatigiit ikummatissanik nunap iluaneersunik pinngitsuuisinnaannginnerat sumiissusersillugu
- 2) suliniutissanik pitsaaliuisussanik allanngit tuavisaarineq
- 3) inuit ajornartorsiortut silap pissusaata allanngoriartorneranut illersorlugit
- 4) nunanut ineriartortitsinnginnerpaanut aammalu qeqertaaqqanut naalagaaffinnut aningaasaqarnikkut tapersiinissaq qulakkeerlugu.⁷⁹

Ataatsimut isigalugu immikkut ittumik nalunaarusiortartut inassutigaat naalagaaffiit tamarmik nunami namminermit inatsisini avatangiisit peqqinnartuunissaannut pisinnaatitaaffeqarnerup ilanngunnissaanut sukkasuumik sulissasut, aammalu avatangiisinut suliaqarfimmi aalajangiinissamut sulianik ingerlatitsinermi paasissutissanik pissarsinnaaneq, tamat peqataatinneqarnerat kiisalu naammagittaalliorsinnaaneq eqqartuussivimmilu misiliisarneq pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit Århusimi nunani tamalaani isumaqatigiissutaataa ilaaffigilernissaa naalagaaffiit isumaliutersuutigissagaat.⁸⁰

Immikkut ittumik nalunaarusiortartup taassuma 2019-imi **Norge** immikkuullarissunik arlalinnik inassuteqaatinik tigusaqartoq, tikeraarpaa. Norgemi inaallagiaq mingutsitsinngitsumik nukissiornermeersuunerugaluartoq, aammalu Norge nunarsuarmi biilnik innaallagiatortunik tunisaqarnerpaanut ilaagaluartoq, immikkut ittumik nalunaarusiami inassutigineqarpoq Norgep nunami nunap iluaneersunut suliffissuaqarneq annertoq atorunnaarsikkiartuaassaagaa aammalu annertunerusumik uuliasiorneq gassisornerlu unitsissagaa. Immikkut ittumik nalunaarusiortup tamatuma saniatigut inassutigaa, Norgemi tunngaviusumik inatsimmi avatangiisinut aalajangersagaqarnera avatangiisini peqqinnartuni inuunissamut pisinnaatitaaffeqarnermut ersarissumik takussutissaasoq, Norgemi naalackersuisut akuersaassagaat.⁸¹

Taamatullu innuttaasut inuit pisinnaatitaaffiinik paasisimasaqarluartumik suliakkiissutiminnik qimerluuisitsiniarlutik aammalu naalagaaffinnut inassuteqaateqarniarlutik Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiilluni aalajangersakkanut komitéanut saaffiginnittarsimapput, innuttaasut Naalagaaffiit Peqatigiit immikkut ittumik nalunaarusiortartuinut saaffiginnittarnerannut aamma assersuutissaqarluni.

2020-mi januaarimi inuit pisinnaatitaaffiinut kattuffik **Alaskameersoq** arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsuq, amerikami avannarlermi nunap inoqqaavi tallimat sinnerlugit immikkut ittumik nalunaarusiortartunut arlalinnut naammagittaalliorput. Naammagittaalliuutigineqarpoq nunap inoqqaavi silap pissusaata allanngoriartornera pissutigalugu **nunami sumiiffiqqaakkamik** qimattariaqalernerannut pinngitsaalisaaasimasut, pissutigalugu amerikami naalackersuisut namminneq pisinnaatitaaffitsillu naammattumik annertussusilimmik illersorsimangimmassuk, naak silap pissusaata allanngoriartornera sinerissami inuiaqatigiinnut navianartorsiortitsisoq ilisimagaluarlugu.

Inuit pisinnaatitaaffiinut kattuffik ilaatigut isumaqarpoq USA-mi naalackersuisut aammalu najukkani naalackersuisut naggueqatigiit inuuneqarnissamut, isumannaallisaanikkut, peqqinnissamut, pigisanut aalaakkaasunut, nammineq aalajangiinissamut akuutinneqarnissamullu pisinnaatitaaffeqarnerat illersorsimangikkaat. Tamatuma saniatigut USA-mi naalackersuisut kattuffiup oqarnera malillugu nunap inoqqaavisa kulturikkut oqaluttuarisaanerat illersorniarlugu naammattumik annertussusilimmik iliuseqarsimangitsut, ilanngullugu nunap inoqqaavisa taakkualu nunaataasa pisuussutaasalu imminnut atassuteqarnerat, taassumalu inuiaat kultureqarnissamut pisinnaatitaaffiinut atassuteqarnerat.⁸² Naalagaaffiit Peqatigiit immikkut ittumik nalunaarusiortartuisa naammagittaalliuutip imarisa pillugit isumanerluuteqarlutik

oqaatigaat aammalu USA-mi naalakkersuisut tassunga isummernissamik qinnuigisimallugit.⁸³ Immikkut ittumik nalunaarusiortartut USA-mi naalakkersuisunut inassuteqaatinik sulii saqqummiingillat.

NAALAGAAFFIIT PEQATIGIIT PERIAASIANNI MALUGINIASSALLUGIT PINGAARUTEQARTUT

- Naalagaaffiit Peqatigiit Inuit pisinnaatitaaffiit siunnersuisooqatigiivisa aamma Naalagaaffiit Peqatigiit Inuit pisinnaatitaaffiit Højkommisæría oqaatigaat, silap pissusaata allanngoriartorneratut annertussuilimmik nunarsuarmi inuit pisinnaatitaaffiit **siorasaarinermik** nunarsuarmi takusaqartoqarsimanngisaannartoq.
- Naalagaaffiit Peqatigiit Inuit pisinnaatitaaffiit periaatsini **inassuteqaatit silap pissusaanut attuumassuteqartut** amerliartortut takuneqarsinnaapput – amerlanersat Naalagaaffiit Peqatigiit ilaasortaannit naalagaaffinnit allaneersuupput.
- Inuit pisinnaatitaaffiit avatangiisinullu **Naalagaaffiit Peqatigiit immikkut nalunaarusiortartuisa** allat akornanni, naalagaaffiit silap pissusaata allanngoriartorneranik pitsaaliuinikkut, qanoq inuit pisinnaatitaaffiit tunngatillugu pissusaaffimminnik naammassinnissinnaanersut, inassuteqaateqartoqarpoq.
- Naalagaaffiit Peqatigiit Inuit pisinnaatitaaffiit komitéa malillugu inuup nunaminut, silap pissusaata allanngoriartornerata aamma pinngortitami ajunaarnersuit inuit pisinnaatitaaffiisa nalinginnaasut aarlerinartorsiornissaannik annertuumik unitsinneqarsinnaanngitsumillu aarlerinartorsiortitsivigisaanut, **angerlartinneqarnera**, inuit pisinnaatitaaffiit unioqqutitsinerusinnaavoq.

NAGGATAATIGUT NASSUIAATIT

¹ Takuuk Naalagaaffiit Peqatigiit silap pissusaanut immikkut ilisimasalittai kingulliit, Climate Change 2021: The physical Science Basis, 2021. Tuluttut pissarsiarineqarsinnaavoq uani:

<https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/#FullReport>.

² Naalagaaffiit Peqatigiit inuit pisinnaatitaaffiit avatangiisinullu immikkut nalunaarusiortartuat, Safe Climate: A Report of the Special Rapporteur on Human Rights and the Environment, 2019, A/74/161, qupperneq 9-12. Tuluttut pissarsiarineqarsinnaavoq uani:

<https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Environment/SREnvironment/Report.pdf>

³ Institut for Menneskerettigheder, Climate Change – A Human Rights concern, 2016. Tuluttut pissarsiarineqarsinnaavoq uani:

<https://www.humanrights.dk/news/climate-change-human-rights-concern>.

⁴ Sébastien Duyck m.fl., Routledge Handbook of Human Rights and Climate Governance, Routledge, 2018, saqqummersitaq siulleq, qupperneq 367f.

⁵ David R. Boyd, The Environmental Rights Revolution: A Global Study of Constitutions, Human Rights, and the Environment, saqqummersitaq siulleq, 2012, qupperneq 48; Naalagaaffiit Peqatigiinni ataatsimeersuarneq, Human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment: Note by the Secretary-General, A/73/188, qupperneq 11. Tuluttut pissarsiarineqarsinnaavoq uani:

https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/73/188.

⁶ Institut for Menneskerettigheder, Silap pissusaanut suliassat aamma Inuit pisinnaatitaaffii – Europami nunami namminermit eqqartuussivinnit nalilersuinerit, 2021. Danskisut pissarsiarineqarsinnaavoq uani:

<https://menneskeret.dk/udgivelser/klimasager-menneskeret-vurderinger-nationale-domstole-europa>.

⁷ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiit eqqartuussivik, Duarte Agostinho allallu Portugalimut allanullu (com.), 30. november 2020, suliap normua 39371/20.

⁸ Pisortatigoortumik naammagittaalliuutaasoq tuluttut pissarsiarineqarsinnaavoq uani: https://klimaseniorinnen.ch/wp-content/uploads/2020/11/201126_Application_EcHR_KlimaSeniorinnen_extract_anonymised-2.pdf.

⁹ Pisortatigoortumik naammagittaalliuutaasoq tuluttut pissarsiarineqarsinnaavoq uani: <http://climatecasechart.com/climate-change-litigation/non-us-case/mex-m-v-austria/>.

¹⁰ Pisortatigoortumik naammagittaalliuutaasoq tuluttut pissarsiarineqarsinnaavoq uani: <https://www.greenpeace.org/norway/klimaklagen-norsk/>.

¹¹ Jon Fridrik Kjølbro, Europami Inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissut – suliqaartunut, saqqummersitat tallimassaat, 2020, qupperneq 24-25.

- ¹³ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik, Austin allallu Tuluit Nunaannut, suliap normua 39692/09, 40713/09 aamma 41008/09, 15. marts 2012, tunngavigisaq 53.
- ¹⁴ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik, Ahunbay allallu Tyrkiet-mut (dec.), 29. januar 2019, suliap normua 6080/06.
- ¹⁵ Peer Lorenzen, Jonas Christoffersen, Nina Holst-Christensen, Peter Vedel Kessing, Sten Schaumburg-Müller aamma Jens Vedsted-Hansen, Europami Inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissut oqaaseqaatitaqartoq (art. 1-9), saqqummersitat pingajussaat, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag 2011, qupperneq 22.
- ¹⁶ Jon Fridrik Kjølbro, Europami Inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissut – suliaqartunut, saqqummersitat tallimassaat, 2020, qupperneq 23.
- ¹⁷ Jon Fridrik Kjølbro, Europami Inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissut – suliaqartunut, saqqummersitat tallimassaat, 2020, qupperneq 28-29.
- ¹⁸ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik, Speech by Robert Spano (President of the European Court of Human Rights), 5. oktober 2020, qupperneq 4. Tuluttut pissarsiarineqarsinnaavoq uani:

- ¹⁹ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik, Christine Goodwin Tuluit Nunaannut, suliap normua 28957/95, 11. juli 2002, tunngavigisaq 74.
- ²⁰ Peer Lorenzen, Jonas Christoffersen, Nina Holst-Christensen, Peter Vedel Kessing, Sten Schaumburg-Müller aamma Jens Vedsted-Hansen, Europami Inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissut oqaaseqaatitaqartoq (art. 1-9), saqqummersitat pingajussaat, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag 2011, qupperneq 22-23.
- ²¹ Takuuk assersuutigalugu Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik, S.A.S. Frankrig-imut, suliap normua 43835/11, 1. juli 2014, tunngavigisaq 141. Eqqartuussinermi inuiaqatigiinni “inooqatigiinnerup” mianerineqarnissaa nunani tamalaani isumaqatigiissummi artikel 9, imm. 2-mi inatsisit malillugit akuliunnissamut siunertami, tassaasumi allat pisinnaatitaaffiisa kiffaanngissuseqarnerisalu illersorneqarnissaat, ilanngullugu nassuiarneqarsinnaasoq, Eqqartuussiviup nutaatut akuersaarpaa.
- ²² Takuuk Europarådets Ministerkomité kingulleq, Drafting an additional protocol to the European Convention on Human Rights concerning the right to a healthy environment, 12. juni 2010, dokumentnummer 12298. Tuluttut pissarsiarineqarsinnaavoq uani:
- ¹² Jens Elo Rytter, Ataasiakkaat Tunngaviusumik Pisinnaatitaaffii, saqqummersitat sisamaat, 2021, qupperneq 84.

²³ Institut for Menneskerettigheder, Silap pissusaanut suliassat aamma Inuit pisinnaatitaaffii – Europami nunami namminermit eqqartuussivinnit nalilersuinerit, 2021. Danskisut pissarsiarineqarsinnaavoq uani:

²⁴ Europami Inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiisummi aalajangersakkani attuumassuteqartuni allani taaneqarsinnaapput artikel 3 (naalliutsitsinissap aammalu nakkarsaasumik pinninnissap inerteqqutigineqarnerat), artikel 14 (immikkoortitsinissap inerteqqutigineqarnera) aamma tapiliussatut allattuiffimmi 1-imo artikel 1 (pigisanut aalaakkaasunut pisinnaatitaaffeqarneq).

²⁵ Jon Fridrik Kjølbro, Europami Inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiisut – suliqartunut, saqqummersitat tallimassa, 2020, qupperneq 237.

²⁶ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiit eqqartuussivik, Nicolae Virgiliu Tănase suliakkiullugu Rumænien, 25. juni 2019, suliap normua 41720/13, tunngavigisaq 135-136.

²⁷ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiit eqqartuussivik, Kolyadenko allallu suliakkiullugu Rusland, 9. juli 2012, suliap normua 17423/05, 20534/05, 20678/05, 23263/05, 24283/05 aamma 35673/05.

²⁸ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiit eqqartuussivik, Budayeva allallu suliakkiullugu Rusland, 29. september 2008, suliap normua 15339/02, 21166/02, 20058/02, 11673/02 aamma 15343/02.

²⁹ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiit eqqartuussivik, Öner Yıldız suliakkiullugu Tyrkiet, 30. november 2004, suliap normua 48939/99.

³⁰ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiit eqqartuussivik, Öner Yıldız suliakkiullugu Tyrkiet, 30. november 2004, suliap normua 48939/99, tunngavigisaq 107-110.

³¹ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiit eqqartuussivik, Öner Yıldız suliakkiullugu Tyrkiet, 30. november 2004, suliap normua 48939/99, tunngavigisaq 71.

³² Europami Inuit Pisinnaatitaaffiit eqqartuussivik, Budayeva allallu suliakkiullugu Rusland, 29. september 2008, suliap normua 15339/02, 21166/02, 20058/02, 11673/02 aamma 15343/02, tunngavigisaq 135.

³³ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiit eqqartuussivik, Budayeva allallu suliakkiullugu Rusland, 29. september 2008, suliap normua 15339/02, 21166/02, 20058/02, 11673/02 aamma 15343/02, tunngavigisaq 151 aamma 158.

³⁴ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiit eqqartuussivik, Taşkın allallu suliakkiullugu Tyrkiet, 30. marts 2005, suliap normua 46117/99, tunngavigisaq 119.

³⁵ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiit eqqartuussivik, Kyrtatos suliakkiullugu Grækenland, 22. august 2003, suliap normua 41666/98, tunngavigisaq 52-53.

³⁶ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiit eqqartuussivik, López Ostra suliakkiullugu Spanien, 9. december 1994, suliap normua 16798/90, tunngavigisaq 51 aamma 58.

³⁷ Jon Fridrik Kjølbro, Europami Inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissut – suliaqartunut, saqqummersitat tallimassaat, 2020, qupperneq 25.

³⁸ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik, Fadeyeva suliakkiullugu Rusland, 30. november 2005, suliap normua 55723/00, tunngavigisaq 68-69.

³⁹ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik, Fadeyeva suliakkiullugu Rusland, 30. november 2005, suliap normua 55723/00, tunngavigisaq 133-134.

⁴⁰ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik, Greenpeace e.V. allallu suliakkiullugu Tyskland (dec.), 12. maj 2009, suliap normua 18215/06, tunngavigisaq 1.

⁴¹ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik, Tătar suliakkiullugu Rumænien, 6. juli 2009, suliap normua 67021/01, tunngavigisaq 106-107.

⁴² Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik, Tătar suliakkiullugu Rumænien, 6. juli 2009, suliap normua 67021/01, tunngavigisaq 109.

⁴³ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik, Tătar suliakkiullugu Rumænien, 6. juli 2009, suliap normua 67021/01, tunngavigisaq 88.

⁴⁴ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik, Tătar suliakkiullugu Rumænien, 6. juli 2009, suliap normua 67021/01, tunngavigisaq 120.

⁴⁵ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik, Fadeyeva suliakkiullugu Rusland, 30. november 2005, suliap normua 55723/00, tunngavigisaq 97.

⁴⁶ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik, Fadeyeva suliakkiullugu Rusland, 30. november 2005, suliap normua 55723/00, tunngavigisaq 98.

⁴⁷ Jon Fridrik Kjølbro, Europami Inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissut – suliaqartunut, saqqummersitat tallimassaat, 2020, qupperneq 50-56.

⁴⁸ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik, Ahunbay allallu suliakkiullugu Tyrkiet, Østrig aamma Tyskland (dec.), 21. juni 2016, suliap normua 6080/06, tunngavigisaq 94.

⁴⁹ Europarådet, Manual on human rights and the environment, 2012, ilanngussaq 3. Tuluttut pissarsiarineqarsinnaavoq uani:

⁵⁰ Bekendtgørelse nr. 89 af 15. september 1994 af FN's rammekonvention af 9. juni 1992 om klimaændringer.

⁵¹ Peter Vedel Kessing, Transnational operations carried out from a state's own territory - Armed drones and the extraterritorial effect of international human rights conventions | Thomas Gammeltoft-Hansen aamma Jens Vedsted-Hansen (ed.), Human Rights and the Dark Side of Globalisation: Transnational law enforcement and migration control, 1. udgave, 2017.

⁵² Den Internationale Domstol, Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina suliakkiullugu Uruguay), 20. april 2010, ICJ-rapporter 2010, qupperneq 14, tunngavigisaq 101.

- ⁵³ Takuuk assersuutigalugu Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik, Kovačić allallu suliakkiullugu Slovenien (dec.), 9. oktober 2003, suliap normua 44574/98, 45133/98 aamma 48316/99.
- ⁵⁴ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik, Ben El Mahi allallu suliakkiullugu Danmark (dec.), 11. december 2006, suliap normua 5853/06.
- ⁵⁵ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik, Güzelyurtlu allallu suliakkiullugu Cypern aamma Tyrkiet, 29. januar 2019, suliap normua 36925/07, tunngavigisaq 232.
- ⁵⁶ Takuuk assersuutigalugu Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik, Marguš suliakkiullugu Kroatien, eqqartuussineq 27. maj 2014-imeersoq, suliap normua 4455/10. Aamma takuuk Jon Fridrik Kjølbro, Europami Inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissut – suliaqartunut, saqqummersitat tallimassaas, 2020, qupperneq 32.
- ⁵⁷ Additional Protocol to the American Convention on Human Rights in the Area of Economic, Social, and Cultural Rights’ article 11.
- ⁵⁸ Den Interamerikanske Menneskerettighedsdomstol, oqaaseqaatit ilitersuissutaasut 15. november 2017, suliap normua OC-23/17, tunngavigisaq f-h. Tuluttut pissarsiarineqarsinnaavoq uani:
- ⁵⁹ FN’s Folkeretskommission, Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts (2001), artikel 47.
- ⁶⁰ Annertunersunut takuuk Jon Fridrik Kjølbro, Europami Inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissut – suliaqartunut, saqqummersitat tallimassaas, 2020, qupperneq 106ff.
- ⁶¹ Jon Fridrik Kjølbro, Europami Inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissut – suliaqartunut, saqqummersitat tallimassaas, 2020, qupperneq 121-122.
- ⁶² Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik, Taşkın allallu suliakkiullugu Tyrkiet, 30. marts 2005, suliap normua 46117/99, tunngavigisaq 113.
- ⁶³ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik, Taşkın allallu suliakkiullugu Tyrkiet, 30. marts 2005, suliap normua 46117/99, tunngavigisaq 113; Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut eqqartuussivik, Hardy aamma Maile suliakkiullugu Storbritannien, eqqartuussineq 9. juli 2012-imeersoq, suliap normua 37965/07, tunngavigisaq 191.
- ⁶⁴ Naalagaaffiit Peqatigiit inuit pisinnaatitaaffiitut avatangiisinullu immikkut ittumik nalunaarusiortartua, Safe Climate: A Report of the Special Rapporteur on Human Rights and the Environment, 2019, A/74/161, qupperneq 9-12. Tuluttut pissarsiarineqarsinnaavoq uani:

⁶⁵ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiit eqqartuussivik, Speech by Robert Spano (President of the European Court of Human Rights), 5. oktober 2020, qupperneq 4. Tuluttut pissarsiarineqarsinnaavoq uani:

⁶⁶ Takuuk assersuutigalugu Europami Inuit Pisinnaatitaaffiit eqqartuussivik, Identoba allallu suliaqqiullugu Georgien, 12. maj 2015, suliap normua 73235/12, tunngavigisaq 45.

⁶⁷ Jon Fridrik Kjølbro, Europami Inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissut – suliaqqartunut, saqqummersitat tallimassaat, 2020, qupperneq 106.

⁶⁸ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiit eqqartuussivik, Klass allallu suliaqqiullugu Tyskland, 6. september 1978, suliap normua 5029/71, tunngavigisaq 34.

⁶⁹ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiit eqqartuussivik, Centrum för rättvisa suliaqqiullugu Sverige, 19. juni 2018, suliap normua 35252/08, tunngavigisaq 92-94.

⁷⁰ Europami Inuit Pisinnaatitaaffiit eqqartuussivik, Cordella allallu suliaqqiullugu Italien, dom af 24. juni 2019, suliap normua 54414/13 aamma 54264/15, tunngavigisaq 100-107.

⁷¹ Europami Inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissut, Collectif national d'information et d'opposition à l'usine Melox - Collectif stop Melox suliaqqiullugu Frankrig (dec.), 12. juni 2007, suliap normua 75218/01.

⁷² Europami Inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissut, Gorraiz Lizarraga allallu suliaqqiullugu Spanien, 10. november 2004, suliap normua 62543/00, tunngavigisaq 38.

⁷³ Naalagaaffiit Peqatigiit inuit pisinnaatitaaffiit høgkommissariat-ia, Global update at the 42nd session of the Human Rights Council: Opening statement by UN High Commissioner for Human Rights Michelle Bachelet, 9. september 2019. Tuluttut pissarsiarineqarsinnaavoq uani:

⁷⁴ Naalagaaffiit Peqatigiit Inuit pisinnaatitaaffiit komitéa, Ioane Teitiota suliaqqiullugu New Zealand, aalajangiineq 24. oktober 2019-imeersoq. Tuluttut pissarsiarineqarsinnaavoq uani:

⁷⁵ Sacchi allallu suliaqqiullugu Argentina allallu, naammagittaalliuut 23. september 2019-imeersoq. Pissarsiarineqarsinnaavoq uani:

⁷⁶ Center for International Environmental Law allallu, States' Human Rights Obligations in the Context of Climate Change: 2020 Update, marts 2020, qupperneq 9-13. Tuluttut pissarsiarineqarsinnaavoq uani:

<https://www.ciel.org/reports/states-human-rights-obligations-in-the-context-of-climate-change-2020-update-march-2020/>.

⁷⁷ Naalagaaffiit Peqatigiit arnanut komitéa, Concluding observations on the ninth periodic report of Denmark, 9. marts 2021, CEDAW/C/DNK/CO/9, immikkoortoq 38-39.

⁷⁸ Naalagaaffiit Peqatigiit inuit pisinnaatitaaffiinut højkommisariat-ia, Human rights mechanisms addressing climate change. Tuluttut pissarsiarineqarsinnaavoq uani:

<https://www.ohchr.org/EN/Issues/HRAndClimateChange/Pages/HumanRightsMechanisms.aspx>.

⁷⁹ Naalagaaffiit Peqatigiit inuit pisinnaatitaaffiinut avatangiisinullu immikkut ittumik nalunaarusiortartua, Safe Climate: A Report of the Special Rapporteur on Human Rights and the Environment, 2019, A/74/161, qupperneq 33ff. Tuluttut pissarsiarineqarsinnaavoq uani:

<https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Environment/SREnvironment/Report.pdf>. Nalunaarusiami immikkut ittumik nalunaarusiortartuq naalagaaffiit suliniutissat pingaarniittut 4-t qanoq iliorlutik naammassinissaannut erserqqinnerusunik inassuteqarpoq.

⁸⁰ Naalagaaffiit Peqatigiinni ataatsimeersuarneq, Human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment: Note by the Secretary-General, A/73/188, qupperneq 19. Tuluttut pissarsiarineqarsinnaavoq uani:

https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/73/188.

⁸¹ Naalagaaffiit Peqatigiit inuit pisinnaatitaaffiinut avatangiisinullu immikkut ittumik nalunaarusiortartua, Norway: End of Mission Statement, 23. september 2019. Tuluttut pissarsiarineqarsinnaavoq uani:

<https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25032&LangID=E>.

⁸² Klagen af 15. januar 2020 er tuluttut pissarsiarineqarsinnaavoq uani:

<http://climatecasechart.com/non-us-case/rights-of-indigenous-people-in-addressing-climate-forced-displacement/?cn-reloaded=1>.

⁸³ Immikkut ittumik nalunaarusiortartup USA-mi naalakkersuisunut saaffiginnissutaa tuluttut pissarsiarineqarsinnaavoq uani:

<http://climatecasechart.com/non-us-case/rights-of-indigenous-people-in-addressing-climate-forced-displacement/?cn-reloaded=1>.